

24.6.2010

Sisäasiainministeriö

Lausunto hallituksen esityksestä Eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä

Yhteiset Lapsemme – All Our Children ry kiittää mahdollisuudesta antaa lausuntonsa hallituksen esityksestä laiksi kotoutumisen edistämisestä.

Yhdistys suhtautuu positiivisesti esityksen keskeisiin tavoitteisiin. Pyrkimys edistää maahanmuuttajien kotoutumista ja osallisuuden lisäämistä yhteiskunnassa, kotouttamista koskevan sääntelyn selkiyttäminen sekä sen laajentaminen koskemaan kaikkia Suomessa asuvia maahanmuuttajia on kannatettavaa. Samoin pyrkimys säätää kotoutumista edistävistä toimenpiteistä siten, että ne muodostaisivat johdonmukaisen kokonaisuuden, kuten myös pyrkimys säätää pakolaisten ja kansainvälistä suojelua saaneiden henkilöiden kuntaan osoittamisesta ja kunnalle valtion varoista maksettavista korvauksista on perusteltua.

Yhteiset Lapsemme – All Our Children ry pitää positiivisena, että lailla pyritään takaamaan maahanmuuttajien tiedonsaanti suomalaisesta yhteiskunnasta sekä heidän velvollisuuksistaan ja oikeuksistaan ja että lakia laajennetaan koskemaan kaikkia Suomessa asuvia maahanmuuttajia. Erityisesti haluamme kiittää, että maahanmuuttajataustaiset naiset ja lapset on lakiluonnoksessa arvioitu erityistä tukea tarvitseväksi ryhmäksi. Lisäksi yhdistys suhtautuu myönteisesti ehdotukseen alkukartoituksesta ja alkukartoituksen tietojen siirtymisestä sille viranomaiselle, jolle maahanmuuttajan asiakkuus siirtyy.

Samoin pidämme myönteisenä sitä, että kunnat veloitetaan laatimaan kotouttamisohjelma ja että kunnan tehtävistä ja kotouttamisohjelman sisällöstä säädetään laissa. Kotoutumissuunnitelman tarkistaminen vähintään kerran vuodessa on myös positiivista, kuten myös se, että kotoutumissuunnitelma voidaan tarvittaessa tehdä myös perheelle. Näemme myös hyvänä ehdotuksen sisäministeriön apuna toimivasta, kotouttamisen kannalta keskeisten ministeriöiden edustajista muodostettavasta yhteistyöelimestä. Osallisena Suomessa – kokeilu on kotouttamisen edistämisen kannalta positiivinen toimenpide. Toisaalta pohdimme, onko tarkoituksenmukaista säätää yksittäisestä hankkeesta lain tasolla.

Erityisen perustelluksi näemme maahanmuuttajien perheryhmäkoteja koskevan sääntelyn. On myös hyvä, että perusteluissa määritellään ne tahot, jotka voivat perustaa maahanmuuttajien perheryhmäkoteja.

Yhteiset Lapsemme – All Our Children ry haluaa kuitenkin esittää hallituksen esitykseen Eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä seuraavaa.

Erityisesti haluamme kiinnittää huomiota Suomeen ilman huoltajaa saapuneiden nuorten jälkihuollon turvaamiseen aina 21 ikävuoteen saakka. Katsomme myös, että tähän ryhmään kuuluville lapsille ja nuorille tulisi tehdä kotoutumissuunnitelma automaattisesti, ilman erillistä tarveharkintaa.

Jotta maahanmuuttajien kotoutumista voidaan tukea suunnitellun lain edellyttämällä tavalla, tulee kaikille kotoutumista edistävistä toimenpiteistä vastuussa oleville toimijoille turvata riittävät resurssit. Tämä edellyttää lisäresursseja nykyiseen verrattuna.

Huomioita yksittäisistä pykälistä ja niiden perusteluista

3 §

Kyseisen pykälän perusteluissa tulee mainita, että *muun vastaavanlaisen syyn perusteella* erityisiä toimenpiteitä tarvitsevia maahanmuuttajia voivat olla esim. Suomeen ilman huoltajaa saapuneet alaikäiset turvapaikanhakijat oleskeluluvan saatuaan.

4 §

Pykälän perusteluissa mainitut seikat, joihin tulee kiinnittää huomiota lapsen etua arvioitaessa (yksityiskohtaiset perustelut s. 62), tulee kirjata suoraan kyseiseen pykälään. Kaikki alaikäisiä maahanmuuttaja- ja pakolaislapsia työssään ja tehtävissään kohtaavat viranomaiset eivät välttämättä tunne lastensuojelulakia. Tämän vuoksi lain keskeiset periaatteet tulee kirjata selkeästi näkyviin, jotta ne voidaan mieltää yksiselitteisen velvoittaviksi.

Pykälän toiseen momenttiin on kirjattu, että yli 12-vuotiaasta lasta on kuultava ennen häntä koskevan toimenpiteen toteuttamista, *jollei kuuleminen ole ilmeisen tarpeetonta*. Lapsen mielipiteiden ja näkemysten selvittäminen on tärkeää lapsen edun kannalta. Koska lauseen muotoilu jättää tulkinnalle tilaa, tulisi pykälän perusteluihin kirjata esimerkkejä tilanteista, joissa lapsen kuulemista voidaan pitää *ilmeisen tarpeettomana*.

7 §

Pykälän perusteluissa tulee korostaa, että perustietoa annettaessa tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, että maahanmuuttajanaiset ja kotona olevat pienten lasten äidit sekä nuoret, erityisesti ilman huoltajaa kunnassa asuvat alaikäiset turvapaikanhakijat saavat riittävästi tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta.

8 §

Kunnan ja työ- ja elinkeinotoimiston ohjaus-, opastus- ja neuvontavelvollisuuteen tulee liittää velvoite riittävästä ammatillisesta osaamisesta. Tähän viitataan kyllä pykälän perusteluissa, mutta riittävän ammatillisen osaamisen turvaaminen tulee olla neuvontapalveluja antavaa tahoa vahvemmin velvoittava.

Pykälän perusteluissa tulee esimerkeillä tarkentaa mitä tarkoitetaan *lain 2 luvun mukaisilla kotoutumista edistävillä toimenpiteillä ja palveluilla* (esim. alkukartoitus, kotoutumissuunnitelma, kotoutumiskoulutus jne.). Erityisesti oikeudesta alkukartoitukseen tulee tiedottaa perusteellisesti ja selkeästi.

9 §

Pykälän perusteluissa tulee mainita, yhdenmukaisesti 3 pykälän perusteluiden kanssa, että ilman huoltajaa Suomeen saapuneet alaikäiset turvapaikanhakijat kuuluvat erityisiä toimenpiteitä ja tukea tarvitseviin maahanmuuttajiin oleskeluluvan saatuaan.

Lisäksi ensimmäisen momentin viimeiseen lauseeseen tulee tehdä seuraava lisäys: ”sekä muut työllistymiseen ja kotoutumiseen vaikuttavat seikat”, koska kotoutumisen päämäärä ei kaikilla ole työllistyminen.

12 §, 15 §

Oikeus kotoutumissuunnitelmaan ehdotetaan lakiluonnoksessa tarveharkintaiseksi kaikkien maahanmuuttajien kohdalla, myös alaikäisten (15 §). Katsomme, että tarveharkinnasta tulee voida joustaa tiettyjen ryhmien kohdalla, ja säätää se automaattisesti tehtäväksi. Erityistä huomiota tulee kiinnittää nuoriin, jotka tulevat Suomeen murrosiässä, kotona oleviin naisiin ja ilman huoltajaa Suomeen saapuneisiin alaikäisiin turvapaikanhakijoihin. Erityisesti lasten ja nuorten mahdollinen pakolaistausta tulee huomioida kotoutumissuunnitelmaa tehtäessä. Jos kotoutumissuunnitelman teko jää ehdotuksen mukaisesti tarveharkintaan perustuvaksi, tulee erityistä huomiota kiinnittää harkintaa tekevien viranomaisten koulutukseen ja ammatilliseen osaamiseen. Vain näin voidaan turvata se, että suunnitelma tulee tehdyksi juuri niille, jotka sen todella tarvitsevat.

Ilman huoltajaa Suomessa asuvan alaikäisen turvapaikanhakijan kotoutumissuunnitelman tulee olla lastensuojelulain mukaiseen lastensuojelutarpeen selvittämiseen rinnastettava toimenpide. Kotoutumissuunnitelmaan tulee kirjata toimenpiteet aina 21 ikävuoteen asti samalla tavalla kuin lastensuojelun piirissä olevien nuorten kohdalla toimitaan.

Nuorten kotoutumissuunnitelmaa tehtäessä tulee huomioida, että myös yli 18-vuotiailla on perustuslain mukainen oikeus maksuttomaan peruskouluopetukseen (vrt. ehdotuksen yleisperustelut s. 41).

23 §

Laissa omaehtoiseksi opiskeluksi voidaan lukea mm. perusopetus. Erityisen haavoittuvassa asemassa ovat oppivelvollisuusiän ylittäneet maahanmuuttajanuoret. Heidän oikeutensa perusopetukseen ja kielikoulutukseen, niin suomen tai ruotsin kuin oman äidinkielen opiskeluun, on turvattava uudessa laissa. Opetuksesta vastaavien valtion viranomaisten tulee tukea kuntia heidän toimenpiteissään tarjota oppivelvollisuusiän ylittäneille maahanmuuttajanuorille perustuslain turvaamaa oikeutta saada peruskouluopetusta.

Laissa tai lain perusteluissa ei tarjota ratkaisua siihen, millaista ohjausta ja jatkotoimenpiteitä tarjotaan niille nuorille, jotka tulevat hylätyksi ammatillisen koulutuksen tai lukion kielikokeessa.

26 §

Pykälän 1 momentin 1 kohdassa ehdotetaan muiksi kotoutumista tukeviksi ja edistäviksi toimenpiteiksi ja palveluiksi mm. alaikäisten maahanmuuttajien erityistarpeiden vaatimat ja lastensuojelun jälkihuoltoon rinnastettavat toimenpiteet ja palvelut. Pykälän sisältö on oikeansuuntainen, mutta jää epäselväksi keitä

alaikäisillä maahanmuuttajilla tässä yhteydessä tarkoitetaan. Epäselvää on myös, millaisista palveluista on kyse, puhuttaessa lastensuojelun jälkihuoltoon rinnastettavista toimenpiteistä.

Mikäli tässä yhteydessä alaikäisillä maahanmuuttajilla tarkoitetaan ilman huoltajaa Suomeen saapuneita turvapaikanhakijoita, niin se tulee pykälässä todeta. Tällä ryhmällä ei nykyisellään ole oikeutta lastensuojelulaissa tarkoitettuun jälkihuoltoon, joten siitä on erityisen perusteltua säätää siihen saakka kunnes nuori täyttää 21 vuotta.

27 § - 31 §

Lakiehdotuksen mukaan kunnat veloitetaan turvaamaan maahanmuuttajien tarpeita vastaavat peruspalvelut ja erityisesti kotouttamista edistävät toimenpiteet. Katsomme, että kunnan järjestämistä vastuuta tarkentavissa perusteluissa on hyvä korostaa erityisesti pakolaistaustaisten lasten ja nuorten tarvitsemien psykososiaalisten palveluiden turvaamista.

32 §

Maahanmuuttajien perheryhmäkotien toiminnasta ja henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista tulee tässä laissa säätää samantasoisesti kuin lastensuojelulaissa on säädetty lastensuojelulaitosten toiminnasta ja henkilökunnan kelpoisuudesta. Ei ole riittävää mainita vain perusteluissa suosituksena, että näin tulisi toimia. Perheryhmäkodeissa asuvat lapset ja nuoret ovat erityisen haavoittuva ryhmä ja he tarvitsevat arjessa paljon tukea. Riittävä tuki lapsille voidaan taata vain, jos perheryhmäkotien mitoitus ja henkilökunnan ammatillinen osaaminen on tarkoituksenmukaista ja riittävää.

Pykälän perusteluissa todetaan lisäksi, että lapset voivat asua perheryhmäkodeissa siihen saakka kunnes täyttävät 18 vuotta tai kunnes perheenyhdistäminen toteutuu. Samassa yhteydessä todetaan, että ”täysi-ikäisyyden täytettyään nuori siirretään aikuisten puolelle vastaanottokeskuksiin” (sama asia todetaan myös s. 48). Oleskeluluvan saaneita perheryhmäkodeissa asuneita nuoria ei kuitenkaan voida siirtää turvapaikanhakijoille suunniteltuihin vastaanottokeskuksiin.

47 §

Pykälän 2 momentin 2 kohdassa tulee selkeästi säätää erillisinä kustannuksina korvattaviksi 18 vuotta täyttäneiden, ilman huoltajaa alaikäisinä tulleiden turvapaikanhakijoiden asumisen ja jälkihuollon kustannukset siihen saakka kunnes nuori täyttää 21 vuotta – sen sijaan, että asia mainitaan pykälän perusteluissa esimerkkitapauksena kunnalle korvattavista erityiskustannuksista. Nämä kustannukset tulee korvata ilman erityistä harkintaa, jotta ne voidaan ottaa huomioon mm. kuntien kotouttamisohjelmissa.

Lisäksi pykälän 2 momentin 3 kohdassa tulisi ottaa huomioon alaikäisten, erityisesti ilman huoltajia saapuneiden, oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden tarve sosiaali- ja terveydenhuollon palveluille, vaikka tarve hoidolle ilmenisi vasta Suomessa.

Lopuksi haluamme lakiluonnosta koskevana *yleisenä huomiona* todeta seuraavaa.

Lain yksityiskohtaiset perustelut tulee kirjata ehdottomaan muotoon (esim. pykälässä säädetään, lailla tuetaan ja edistetään, lain soveltamisala koskee jne.) nyt kirjatun ehdollisen (pykälässä säädettäisiin, lailla tuettaisiin jne.) muodon sijaan. Näkemyksemme mukaan perustelujen tulee olla sen mukaiset kuin laki olisi jo voimassa ja niistä tulee yksiselitteisesti käydä ilmi, mitä ja miksi yksittäisessä pykälässä nimenomaisesti on säädetty.

Kunnioittavasti,

Yhteiset Lapsemme – All Our Children ry

Tuula Kumpumäki
toiminnanjohtaja

Henna Mustonen
projektipäällikkö

